

De instructie

Fons Vandergraesen

Niet in alle communicatieve situaties wordt meteen een directe feedback of beurtwisseling verondersteld. Heel wat communicatie verloopt sterk monologisch, gericht op het nauwkeurig uitvoeren van opdrachten. Voornamelijk mensen in 'uitvoerende' jobs worden dagdagelijks meermaals geconfronteerd met deze directief gerichte communicatievorm. Hun enige feedback bestaat in de controle van het resultaat van de opdracht. Alleen het juist uitvoeren van de opdracht toont aan of de instructie nauwkeurig werd geanalyseerd. Het nauwkeurig luisteren en lezen is dus uiterst belangrijk om goed te functioneren, om plichtsbewust met een goed resultaat voor de dag te komen. Een 'uit te voeren' taak veronderstelt een goed geoefend *instructie*-oor en -oog.

Zeker leerlingen moeten dagelijks heel wat taken en opdrachten uitvoeren. Elk ogenblik van de dag worden ze geconfronteerd met bevelen, wensen, opdrachten van directie, leraren, medeleerlingen, ouders. Hun leven bestaat grotendeels uit het uitvoeren van instructies die anderen hen geven. Hoe ouder ze worden, hoe zelfstandiger ze leren functioneren om mogelijk straks zelf opdrachten te geven en te delegeren. Wanneer er bij het uitvoeren van een instructie iets fout loopt, kan dit te wijten zijn aan de manier waarop de instructie werd geformuleerd (*instructie-gever*) of aan de manier waarop de instructie werd uitgevoerd (*instructie-ontvanger*). Zowel zender als ontvanger moeten zich goed bewust zijn van mogelijke ruis die kan binnensluipen.

Mijn studenten Nederlands in de lerarenopleiding (aan de Katholieke Hogeschool Brussel) krijgen voortdurend het advies hun instructies heel nauwkeurig, accuraat en doelgericht te formuleren. Niets is zo moei-

lijk als heel nauwkeurig te formuleren wat van anderen verwacht wordt. Om dit goed te kunnen, moet je de taal van de ontvanger spreken, helder verwoorden en zelf heel nauwkeurig geanalyseerd hebben welk doel je wil bereiken. Ook de instructie-ontvanger moet zich ervan bewust zijn dat deze monologische communicatievorm toch heel wat activiteit en nauwkeurigheid van hem vereist. Hij moet actief luisteren en lezen. Deze acties spelen zich af in zijn brein en zijn daarom zo moeilijk te bestuderen of te analyseren. Alleen het resultaat telt en dat toont of de instructie al dan niet werd begrepen. Waar de precieze oorzaak van mogelijke fouten verscholen zit, is moeilijker te achterhalen.

Ondanks de complexiteit en het belang van deze vaardigheid wordt in het onderwijs weinig aandacht besteed aan het aspect 'instructie'. Toch blijft goed instrueren ook binnen het veld van 'leren leren' een belangrijk gegeven. Het goed begrijpen van instructies is echt wel nodig bij het grondig

verwerken van leerstof en kennis. Als je een oefening moet oplossen en je begrijpt de opdracht fout, dan komt er van een goed resultaat niks in huis. In deze tekst gaan we dieper in op de monologische instructiesituatie waarbij iemand de opdracht krijgt de ingewonnen informatie om te zetten in een nauwkeurig te controleren handeling. De nauwgezette controle van het resultaat verklapt of de instructie nauwkeurig werd beluisterd of gelezen.

FASE 1: DE GESPREKSSITUATIE

Als introductie krijgen de leerlingen een werkblad waarop drie gesprekssituaties met een identiek thema worden voorgesteld. Hierbij trachten ze neer te schrijven *wie* aan het woord is; (2) *welk doel* het gesprek heeft; en (3) *welke kenmerken* ze meteen vaststellen. Op basis van deze gegevens trachten ze (4) de *gespreksvorm* te identificeren.

GESPREKSSITUATIES

Er wordt merkkelijk koudere lucht over België aangevoerd. De dag begint half bewolkt en vrijwel overal droog met ochtendminima rond het vriespunt. In de loop van de dag krijgen we in het noorden van het land meer bewolking en groeit de kans op een lichte bui. De rest van het land blijft genieten van zonnige periodes.

- (1) WIE IS AAN HET WOORD?.....
- (2) DOEL VAN HET GESPREK?.....
- (3) KENMERKEN?.....
- (4) GESPREKSVORM?.....

★ ★ ★

“Ik ben al blij dat het droog is vanmorgen”, zucht An.
 “Altijd die regen,” klaagt Mie, “je zou er depressief van worden.”
 “Het is dan wel wat kouder, maar toch ook veel gezonder.”
 “We zullen er wel moeten van genieten,” beweert Mie, “want vannamiddag spreken ze weer van buien.”
 “Ik dacht dat dit alleen in het Noorden zou zijn,” twijfelt An aan haar woorden.
 “Ja, maar je weet maar nooit, wanneer het regent in het Noorden, druppelt het zeker in Brabant.”

- (1) WIE IS AAN HET WOORD?.....
- (2) DOEL VAN HET GESPREK?.....
- (3) KENMERKEN?.....
- (4) GESPREKSVORM?.....

★ ★ ★

“Mooi weertje vandaag!”
 “Zeg dat wel, Jan, ‘t is koud maar droog.”
 “Gaat niet blijven duren,” merkt Sus op, “ze spreken van buien.”
 “Niet in de ochtend, Sus, alleen ‘s namiddags.”
 “En toch niet bij ons!” beweert Gust.
 “Neen, Gust, ik dacht van wel.”
 “Neen, neen, ik heb het ook gehoord, alleen in het noorden van het land,” meent Jan.
 “Zeg Jan, meen je dat dat veel verschil maakt?”
 “Is waar, als het daar regent, druppelt het bij ons.”

- (1) WIE IS AAN HET WOORD?.....
- (2) DOEL VAN HET GESPREK?.....
- (3) KENMERKEN?.....
- (4) GESPREKSVORM?.....

Niet alleen het aantal gesprekspartners bepaalt de gespreksvorm, ook de verschuiving in doel (informatief, van gedachten wisselen, discussie) en in de snelheid van de beurtwisseling toont aan of je te maken hebt met een monoloog, een dialoog of een polyloog.

FASE 2: DE MONOLOOG

In een tweede fase belichten we de monologische situatie. De leerlingen lezen een aantal monologische gespreksituaties en krijgen als opdracht de tekstsoort te definiëren.

BEPAAAL DE TEKSTSOORT IN DEZE MONOLOGEN

Mama, ik ben bij Tom, kom terug om 6 uur. Gaan naar het voetbal kijken. Tot straks. Jeroen.

TEKSTSOORT:.....

★ ★ ★

Haal de beschuiten of het brood eerst door melk, daarna door de geklutste eieren. In een pan boter smelten en de beschuiten of het brood aan beide zijden goudbruin laten bakken. Dien op met suiker.

TEKSTSOORT:.....

★ ★ ★

Zorg dat beide zijplanken goed verticaal staan. Leg dan de bovenste plank op de zijplanken en schroef vast met de ronde platte schroef. Gebruik hiervoor een schroevendraaier met zeshoekige kop. Zelfde handeling voor de onderste plank. Pas helemaal op het einde de schroeven goed aanspannen.

TEKSTSOORT:.....

★ ★ ★

19 januari, 20 uur

Een prettige dag. Na schooltijd bij Sofie op bezoek geweest. Geluisterd naar toffe muziek. Gepraat over Johan die op de speelplaats altijd met ons komt babbelen. Johan is een leuke jongen met een knappe bos haar. Hij is heel vriendelijk.

TEKSTSOORT:.....

★ ★ ★

Als u voertuigen bestuurt of machines bedient, moet u weten dat dit geneesmiddel slaperigheid kan veroorzaken.

TEKSTSOORT:.....

★ ★ ★

Gemakkelijke teelt. Plant met forse en snelle ontwikkeling. Zaaïen ter plaatse. Geschikt voor alle gronden. Liefst op een zonnige en beschutte plaats. Afstand 70 cm.

TEKSTSOORT:.....

★ ★ ★

Te betalen voor 01.02.99, uitsluitend met onderstaand formulier.

Bij niet-betaling binnen de gestelde termijn zal de administratie een geldboete opleggen van 2000 BF.

TEKSTSOORT:.....

★ ★ ★

Je kan het niet geloven, dames en heren, *Silico 123* biedt uw auto een extra bescherming. De uitzonderlijke combinatie van siliconen en was maakt *Silico 123 Polish* tot een sensationeel gemakkelijk te gebruiken autowas. In minder dan een uur geeft *Silico 123* uw wagen terug zijn extra glans. Hij biedt verder een extra bescherming tegen regen, sneeuw, zout, teer, olie, zure regen en zoveel andere gevaren.

TEKSTSOORT:.....

★ ★ ★

Deze tekstsoorten horen bij gesprekssituaties waarbij de beurtwisseling als onmiddellijke respons ontbreekt. De tekstsoorten (*kattebelletje, recept, instructie, dagboek, bijsluiter, gebruiksaanwijzing, verzoek,*

presentatie) hebben een informatieve functie of helpen bij het precies uitvoeren van taken. Er wordt van de gesprekspartner geen directe mondelinge reactie verwacht.

FASE 3: DE INSTRUCTIE

Gaan we nu verder oefenen op één specifieke monologische situatie, namelijk de instructie. Instructie 1 en 2 zijn korte aanloopoefeningen die eerder een mathematisch karakter vertonen, maar waarbij de leerlingen ook gebruik moeten maken van hun kennis uit andere vakken. Instructie 3, 4

en 5 zijn ruimere opdrachten die slechts opgesplitst in deelopdrachten kunnen worden uitgevoerd. Leerlingen moeten goed veel verbanden leggen, hun ruimtelijk inzicht aanspreken en uiteraard bijzonder geconcentreerd luisteren (en lezen).

INSTRUCTIE 1

Je krijgt een gekleurd kwartblad.

Hou het blad verticaal. Vouw het dan in twee gelijke delen.

Hou de geopende kant naar beneden. Trek een horizontale lijn op 6 cm van de onderkant. Trek aan de bovenkant een horizontale lijn, op een afstand van 2 cm van de bovenkant.

Arceer met schuine strepen die een centimeter van mekaar verwijderd zijn het vak aan de bovenkant en het vak aan de onderkant.

Arceer met schuine strepen die lopen in de richting van de rechterbovenhoek van het blad.

Schrijf in het blanco gedeelte je voornaam in hoofdletters.

Zorg ervoor dat de letters mooi verdeeld zitten over de blanco ruimte.

Maak een omslag van 4 cm aan de onderkant van het blad, zowel vooraan als achteraan. De omslag van de voorste flap vouw je naar binnen. De omslag aan de achterflap vouw je naar buiten.

Plaats dit naamkaartje in de rechter- of linkerhoek van je tafel of bank. Leerlingen die links zitten, plaatsen het links. Leerlingen die rechts zitten, plaatsen het in de rechterhoek.

INSTRUCTIE 2

Teken een cirkel, verdeel hem in acht gelijke delen. De eerste vier delen verkrijg je door een verticale en horizontale as in de cirkel te plaatsen.

Nummer de delen, plaats het nummer 1 in het noordwestelijke deel dat het dichtst bij de centrale verticale as ligt.

Nummer vier delen van de cirkel in tegenwijzerzin en sla telkens een achtste deel over.

Nummer 5 plaats je zover mogelijk van nummer 4 in het zuidelijke deel.

Het achtste deel rechtover geef je het nummer 7.

Het achtste nummer bevindt zich ten zuidwesten van nummer 1.

Nummer 6 zit ingesloten tussen 3 en 4.

INSTRUCTIE 3

Teken een rechthoekig klaslokaal, plaats de leerlingen op de juiste banken aan de hand van de volgende instructies:

Je kreeg een rechthoekig klaslokaal met in de linkerbenedenhoek een deur en met aan de oostkant vier ramen die parallel lopen met de rijen. Het bord hangt centraal op de zuidelijke horizontale lijn.

Er zijn twaalf banken: drie rijen van vier. Deze rijen lopen evenwijdig met de vier ramen.

In de klas zitten zes jongens en zes meisjes.

De banken worden genummerd van 1 tot 12. Men begint te tellen in de hoek die het verst verwijderd zit van de deur. Deze bank krijgt het nummer 1. Het tellen gebeurt van noord naar zuid voor de eerste rij. Voor de tweede rij telt men van zuid naar noord. Men begint met bank nummer 5. Voor de laatste rij telt men opnieuw van noord naar zuid.

De jongens zitten op de oneven plaatsen, de meisjes aan de even banken.

Joris zit aan de bank die het verst verwijderd zit van de deur.

An zit op dezelfde horizontale rij als Joris.

David zit op de middenste rij en vrij dicht bij de deur.

David heeft als noordwestelijke buur Kris.

David zit ook naast Patricia die het dichtst bij de deur zit.

Alain zit op de vrije bank die het verst verwijderd is van An.

Op dezelfde horizontale rij zit Martine.

Martine zit tussen Alain, David, Kris en Erwin.

Erwin wou graag naast Hilde zitten. Hilde kan het raam openen zonder op te staan.

Katty zit op dezelfde horizontale rij als Erwin.

Jean-Luc is de overige jongen. Hij wou naast An en achter Katty zitten.

Het enige meisje zonder vaste plaats heet Sandra.

OPLOSSING INSTRUCTIE 3

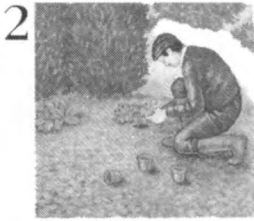
(9) Jean-Luc	(8) An	(1) Joris
(10) Katty	(7) Erwin	(2) Hilde
(11) Kris	(6) Martine	(3) Alain
(12) Patricia	(5) David	(4) Sandra
DEUR	BORD	

INSTRUCTIE 4

Je krijgt zes prenten met tekst waarin gezegd wordt hoe het bloementuintje dat is bijgevoegd, moet aangelegd worden.
Plaats de prenten in de juiste volgorde zodat het aanleggen logisch en geordend verloopt. Lees aandachtig de tekst en voer logisch uit.

In het midden van het hoefijzer en aan het open einde ervan plant u de Chinese anjers in een door u gekozen kleur. Plantafstand: 20-25 cm.

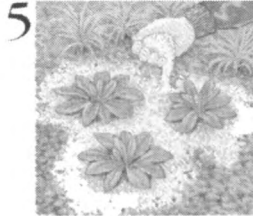
Op de achtergrond plant u vingerhoedskruid en ridderspoor. 10-15 stuks van beide. Plantafstand: 25-35 cm.

Snoei ridderspoor en vingerhoedskruid na de bloei in het vroege najaar terug, ongeveer een handbreed boven de grond.

Werk een 10 cm dikke laag compost in het bed. Plant alle bloemen in het vroege voorjaar, bij voorkeur in kleine groepjes bij elkaar.

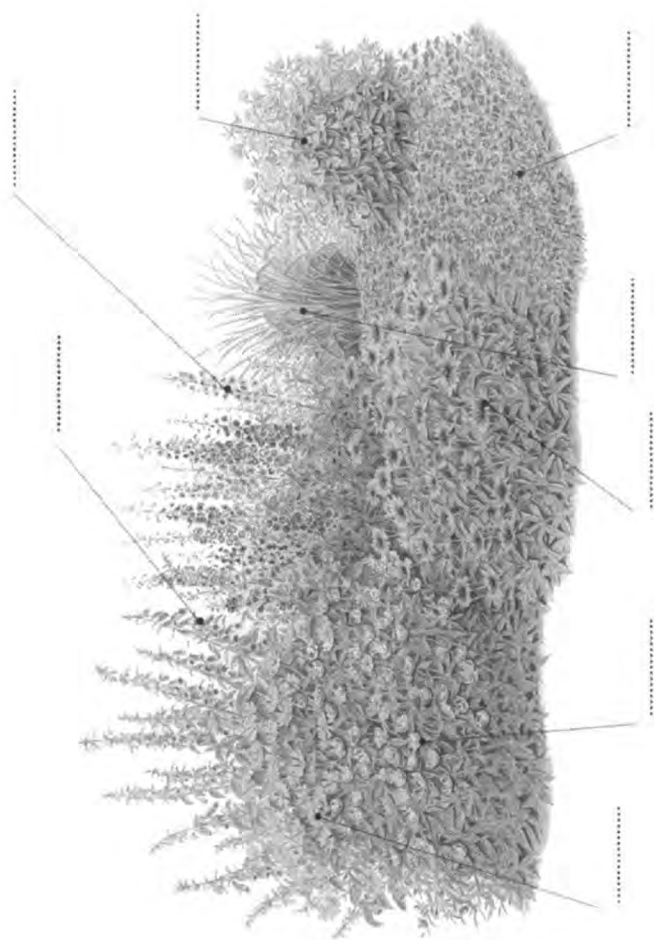
Geef water naar behoefte. De grond mag nooit uitdrogen. Slakken kunt u weren door zand of sparrenaalden te strooien.

Plant op de voorgrond in hoefijzervorm meisjesogen, klokjes- en kokardenbloemen, daglies en teunisbloemen. Plantafstand: 25 cm.

1	2	3	4	5	6

Met de informatie onder de tekst slaag je erin de verschillende plantensoorten te benoemen. Vul hun naam in op de voorziene lijn. Hou rekening met het uitzicht van de plant, de grootte en de plaats waar ze mooi kunnen bloeien. Je verstopt uiteraard geen planten achter andere zodat niemand ze ziet.

OPLOSSING INSTRUCTIE 4

PLANTEN & VERZORGEN

1 Werk een 10 cm dikke laag compost in het bed. Plant alle bloemen in het vroege voorjaar, bij voorkeur in kleine groepjes bij elkaar.

2 Op de achtergrond plant u vingerhoedskruid en ridderspoor, 10-15 stuks van beide. Plantafstand: 25-35 cm.

3 Plant op de voorgrond in hoofdvorm meijesoegen, klokjes- en kokardenbloemen, dagelies en teunisbloemen. Plantafstand: 25 cm.

4 In het midden van het hoofdjier en aan het open einde ervan plant u de Chinese anjers in een door u gekozen kleur. Plantafstand: 20-25 cm.

5 Geef water naar behoefte. De grond mag nooit uitdrogen. Slakken kunt u weren door zand of sparremaalden te strooien.

6 Snoei ridderspoor en vingerhoedskruid na de bloei in het vroege najaar terug, ongeveer een handbreed boven de grond.

RIDDERSPOOR
Hoogte: 80-180 cm; kaarsvormige bloemtrossen in blauw, wit, rood, roze of purper; bloeit in de zomer.

VINGERHOEDSKRUID
Hoogte: 90-150 cm; bloeit: purperrode of witte, paarsvormige bloemen; is bestand tegen lichte schaduw, giftig.

TEUNISBLOEM
(*Oenothera lutea*)
Hoogte: 40-60 cm; geurende, gele, beker-vormige bloemen op lange, ruisachtige, groene stengels; bloeit in de zomer.

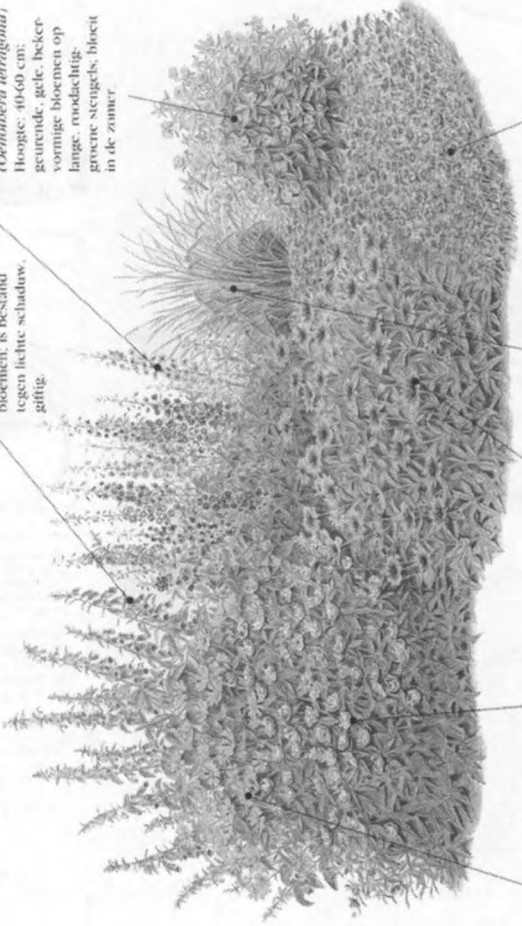
MEIJESOEGEN
(*Coronilla laurifolia*)
Hoogte: 45 cm; strend gele compositenbloemen met een donkerder hart op lange, vertakte stengels; bloeit de hele zomer.

KLOKJESBLOEM
Hoogte: 50-100 cm; klokvormige, witte, blauwe of roze bloemen op sierlijke stengels; bloeit in de zomer.

KOKARDENBLOEM
Hoogte: 40-60 cm; gele of oranje compositenbloemen; eenjarige snijbloem; bloeit in de zomer.

DAGELIE
Hoogte: 90-120 cm; leliachtige bloemen in talrijke kleuren; bloeit lang, van mei tot september; iedere bloem bloeit slechts een dag.

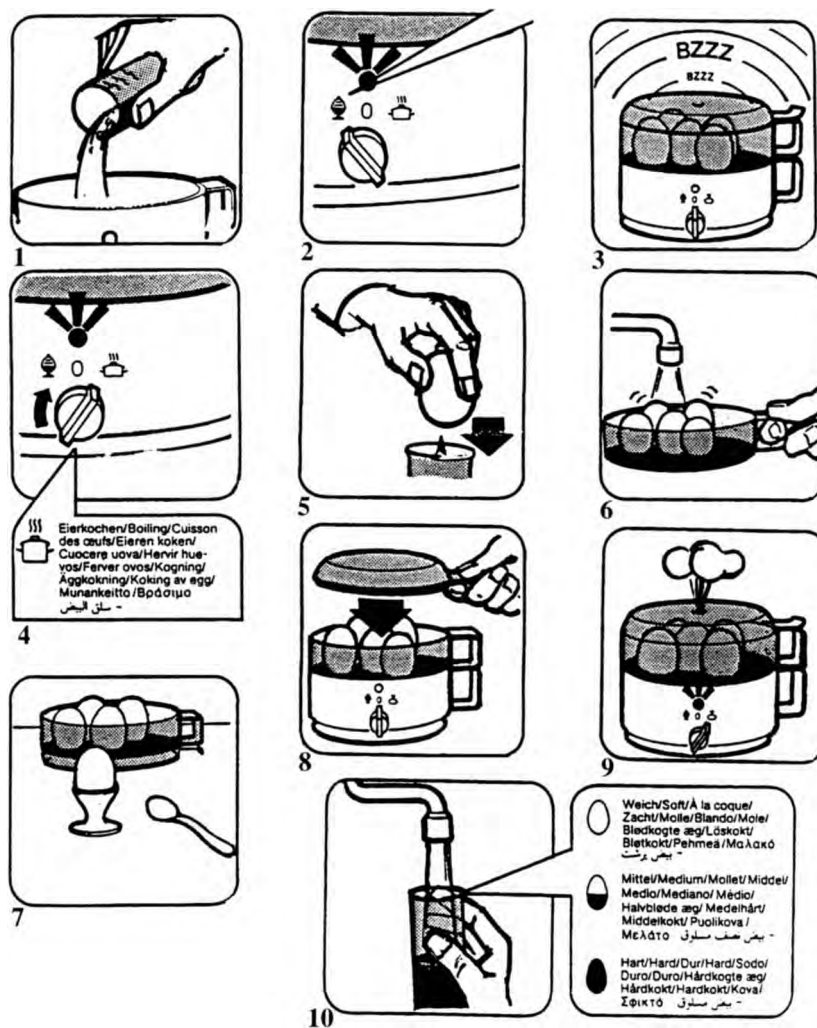
CHINESE ANJER
(*Dianthus chinensis*, diverse rassen)
Hoogte: 15-40 cm; talrijke witte, rode of roze bloemen; bloeit van mei tot september; een- of tweearig.

MEI-JUNI 1999 • NUMMER 5 • 28° JAARGANG

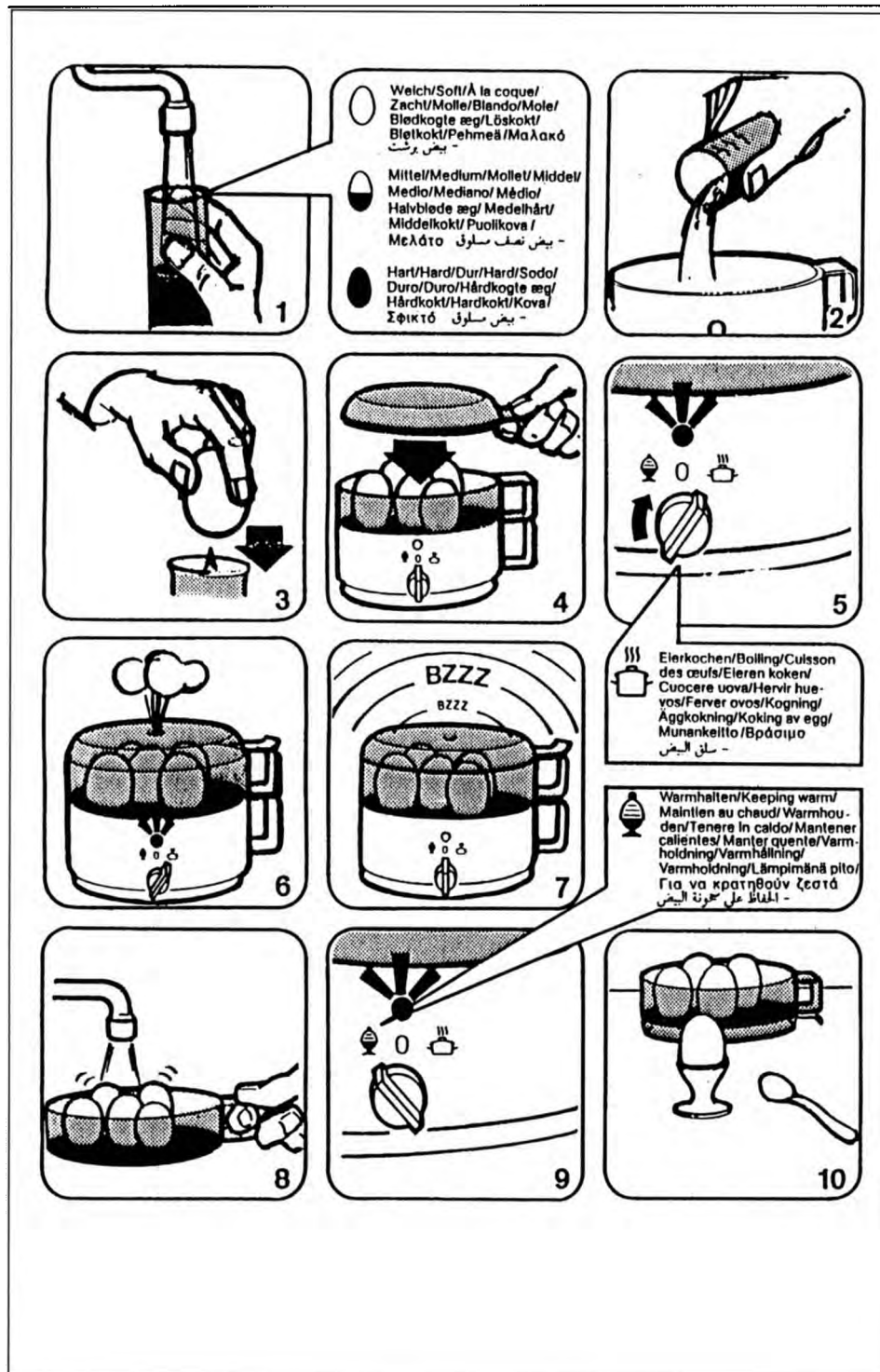
INSTRUCTIE 5

We kochten voor moeder haar verjaardag een eierkoker. Weg met de zandloper, weg met de te harde of te zachte eitjes. Vanaf nu zijn de eitjes perfect. Om dit uitdagende resultaat te bereiken, moeten we evenwel de tien prentjes die telkens een stap in het proces 'tonen' in de juiste volgorde zetten.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

OPLOSSING INSTRUCTIE 5

DE REFLECTIEFASE

Na het uitvoeren van elke instructie reflecteren we samen met de leerlingen over de moeilijkheden die ze ondervonden. Uit deze problemen distilleren we advies.

- (1) Tijdens het uitvoeren van **instructie 1** maken leerlingen gebruik van begrippen die ze uit andere vakgebieden kennen: *verticaal, horizontaal, arcen*. Ook wordt hun ruimtelijk inzicht aangesproken: *richting rechterbovenhoek, gelijk verdeeld over de blanco ruimte*.

ADVIES:

- maak gebruik van je voorkennis;
- maak gebruik van je ruimtelijk inzicht.

- (2) Bij **instructie 2** is het zaak van heel goed de verschillende onderdelen van de instructie met mekaar in verband te brengen. Ook worden begrippen uit de wiskunde en de aardrijkskunde opgeroepen: *verticaal, horizontaal, as, noord-westelijk, tegenwijzerzin*.

ADVIES:

- luister eerst goed, voer dan pas uit;
- maak gebruik van je voorkennis;
- leg logische verbanden.

- (3) Bij **instructie 3** is voornamelijk het opsplitsen van de grote opdracht in deelopdrachten belangrijk. Eerst moet er goed geluisterd worden, pas dan uitgevoerd.

ADVIES:

- luister actief en geconcentreerd, voer dan uit;
- koppel nieuwe namen aan gekende namen;
- zorg dat de tekening van je grondplan meteen goed zit.

- (4) Bij **instructie 4** is het belangrijk logisch te handelen. De leerlingen kunnen van achter naar voren hun tuin aanleggen omwille van de bereikbaarheid. Ze werken uiteraard eerst in het voorjaar, pas nadien in het najaar.

ADVIES:

- handel logisch;
- leg verbanden in de tijd: je kan pas iets doen in het najaar nadat het voorjaar voorbij is.

- (5) Bij **instructie 5** is het proces belangrijk. Je kan hier starten vanuit een beginhandeling en meteen overstappen naar het eindresultaat. De handelingen daartussen moeten logisch en stapsgewijs op mekaar volgen. Nauwkeurig lezen is de boodschap.

ADVIES:

- lees heel aandachtig;
- heb oog voor het hele proces, vertrek vanuit begin- en eindhandeling;
- koppel tussen begin en einde de andere deelhandelingen logisch aan mekaar.

TOT SLOT

Je merkt het, 'instructies' tref je heel frequent aan. Je moet alleen maar oog hebben voor het 'instruerende' karakter van veel opdrachten die we dagelijks uitvoeren. Instructies zijn heel boeiend om mee te werken omdat ze kort en kernachtig worden

geformuleerd en omdat ze meteen resultaatgericht zijn. Boeiend maar ook leerrijk, omdat leerlingen meteen met hun fouten worden geconfronteerd en hieruit de nodige conclusies kunnen trekken om het luisteren leesproces bij te spijkeren. Het feedbacken kan onmiddellijk en erg doelgericht gebeuren.

*Fons Vandergraesen
Mgr. Abbeloosstraat 22
1755 Gooik*

T U S S E N D O O R

HET SCHOOLVAK NEDERLANDS 13

Op vrijdag 8 en zaterdag 9 oktober 1999 vindt in Utrecht (locatie Domstad, zoals in 1997) de 13e HSN-conferentie plaats. De organisatoren zijn nog steeds op zoek naar Vlaamse presentaties. Ze kunnen de vorm hebben van een lezing van ca. 30 minuten of van een workshop.

*Voorlopig zijn de volgende stromen geprogrammeerd:
schrijven; spreken/luisteren; literatuur; geïntegreerd vaardigheidsonderwijs;
taakgericht NT1-NT2-onderwijs; Informatie- en Communicatietechnologie;
leren leren; lerarenopleidingen pabo (lager onderwijs); basisonderwijs; vbo/mavo;
samenwerkend/coöperatief leren;
middelbaar beroepsonderwijs/volwasseneneducatie;
taaltraining in het hoger onderwijs; en universitaire neerlandistiek.*

*Wie interesse heeft om een bijdrage te leveren aan een van deze stromen,
kan contact opnemen met
Mark Van Bavel, Scherpenberg 26, 2390 Westmalle,
tel. (03)312 16 40.*